

FOLKEKIRKENS GRØNNE OMSTILLING

Offentlig afrapportering
2024

FOLKEKIRKENS
GRØNNE OMSTILLING

Jungshoved Kirke.
Foto: Jonas Lysholdt Ejderskov

FOLKEKIRKENS
GRØNNE OMSTILLING

Indhold

Forord	4
Året 2024	6
Afrapportering for Folkekirkens Grønne Omstilling	8
Analyse og prioritering af indsatser	8
Arbejdsfelter og strategiske indsatsområder	9
Succeskriterier	10
Kortlægning af folkekirkens klimaaftryk og biodiversitet på kirkegårdene	14
Formidling og værktøjer	18
Kortlægning af folkekirkens klimaaftryk: Presseomtale	19
Fokus: Energi og varmekilder i folkekirkens bygninger	20
Olie- og gasfyr i folkekirken	20
En kompleks og tidskrævende indsats	21
Fokus: Folkekirkens jorder	22
GIS-værktøj: Opdatering af datagrundlaget i kortet	22
Samarbejde med Danmarks Miljøportal	23
Lokale solstrålehistorier	24
Kurser og kompetenceudvikling	26
Temaaftener i stifterne	30
Stifter besøgt i 2024	30
Skabeloner og værktøjer til strategi og handling	31
Inspiration og samskabelse	32
Øvrige møder og arrangementer i 2024	32
Overblik - medieomtaler 2024	34
Vejen frem	36

Forord

Ved styregruppeformand Peter Birch

Klima og miljø står højt på dagsordenen i disse tider, og det er vigtigere end nogensinde, at indsatsen prioriteres. Nyhedsoverskrifter – om naturkatastrofer, oversvømmelser og skræmmende prognoser også for Danmark – rykker tættere og tættere på. Ikke få steder i verden mærker man allerede nu til klimaforandringerne på egen krop.

Vi kan ikke fortsætte med at gøre, som vi plejer. Men vi kan gøre en forskel. Som folkekirke må vi holde håbet op og vise en vej, også med konkret handling og omstilling til en anden måde at være i verden på – en måde, hvor vi genfinder forbindelsen til naturen og evnen til at undres og glædes over skaberværket på dets egne præmisser og ikke blot ud fra, hvilken nytte vi kan drage på bekostning af den.

Landet over sidder ny-konstituerede menighedsråd klar. Jeg vil gerne benytte denne lejlighed til at byde alle et stort og hjerteligt velkommen. Det er betydningsfulde, store og vigtige opgaver, I får i jeres hænder. Det gælder ikke mindst i en tid, hvor vi ser vigtigheden af at ændre vaner og omstille os i en grønnere retning. Også i det små, også i måden, vi driver kirke på og i den måde, vi forvalter kirkens ressourcer, arealer og bygninger på. I er afgørende aktører og beslutningstagere i disse forandringer. Folkekirkens Grønne Omstilling er bl.a. til for at støtte og vejlede jer i dette arbejde. I står ikke alene med det.

Og der er ingen tvivl om, at der er nok at tage fat på. Der er politiske øjne, der hviler på folkekirken, og en omverden, der forventer noget af os.

Jeg ser frem til også i det nye år at være med til at løfte den store, vigtige og absolut ikke enkle opgave med at hjælpe folkekirken i en grønnere retning. Det er en opgave, vi ikke kan løse uden godt samarbejde mellem projektets mange interessenter. Sammen skal vi bane vejen for de gode grønne initiativer, både lokalt og på landsplan, både i og uden for folkekirken. I november havde vi fornøjelsen af at mødes med Folketingets kirkeordførere på Christiansborg. Her havde vi lejlighed til at fortælle om arbejdet og drøfte nogle af problemstillingerne. Vi er glade for den store politiske interesse, velvilje og opbakning til arbejdet med folkekirkens grønne omstilling.

Og folkekirkens grønne indsats er langt fra slut. Vi må videre. Men der er lagt mange frø i jorden både i den landsdækkende indsats og i stifter, provstier og sogne. De skal vokse og gro, så vi kan høste frugterne. Det gør vi gennem handling i en fortsat ambitiøs og målrettet indsats i de afgørende år, der ligger foran os.

Peter Birch er biskop i Helsingør Stift og styregruppeformand i Folkekirkens Grønne Omstilling.

FOLKEKIRKENS
GRØNNE OMSTILLING

Året 2024

Ved projektleder Jesper Rønn Kristiansen

Endnu et år i Folkekirkens Grønne Omstilling er løbet ud, og i et hurtigt tilbageblik på 2024 tegner sig flere store milepæle. Ikke mindst har året båret præg af stor travlhed og bevågenhed såvel omkring Folkekirkens Grønne Omstillings arbejde som på de mange grønne træer og øvrige grønne projekter, der plantes af kirkens folk mange steder i landet. Vi sender roserne og klapsalverne videre til de mange menighedsråd og provstier, der knokler for sagen og går foran med forbilledlige løsninger og handlekraft til inspiration for andre.

Også i 2024 er arbejdet og fremdriften i Folkekirkens Grønne Omstilling blevet fulgt og drøftet i en styregruppe med repræsentanter fra alle niveauer af folkekirken. Der har i 2024 været afholdt 5 styregruppemøder. Med sin sammensætning er styregruppen garant for en stærk forankring af den grønne omstilling i folkekirken.

Styregruppens medlemmer i 2024:

- Fra bispekollegiet/styregruppeformand: Peter Birch
- Fra Provsteforeningen: Esben Thusgård
- Fra Landsforeningen af Menighedsråd: Margrethe Winther-Nielsen
- Fra By-, Land og Kirkeministeriet: Martin Barnkob Lindgreen, kontorchef
- Lægt medlem: Jens Krogh, økologisk landmand mv.

En afgørende milepæl i 2024 er resultaterne fra kortlægningen af folkekirkens klimaaftryk og biodiversitet på kirkegårdene. I samarbejde med konsulenthuset Provice kunne resultaterne præsenteres på et webinar og i en rapport i april 2024. Med tallene herfra får vi en klar retning for indsatsen. De giver os et målepunkt, en såkaldt baseline, for de fremtidige resultater både i de lokale sogne og på landsplan. Måske endnu vigtigere tjener de, sammen med rapportens hovedanbefalinger, til at kridte banen op for de vigtigste fokusområder nu og i den kommende tid. For undersøgelsen viser tydeligt, at foruden den store opgave med CO₂-reduktion og omstilling, der ligger foran os, er der altså både potentiale at arbejde med og et realistisk mål om at bidrage til den nationale klimamålsætning. Men det kræver selvsagt en indsats fra hele folkekirken. Rapporten peger eksempelvis på, at en udfasning af de mange olie- og gasfyr i folkekirken vil realisere op mod halvdelen af den CO₂-reduktion, der kan bringe folkekirken på linje med det nationale mål om 70 % reduktion. Et omfattende forberedende arbejde på området er igangsat i 2024 og intensiveres de kommende år. Læs mere om resultater og anbefalinger fra kortlægningen fra side 9 i afsnittet Baseline: Kortlægning af folkekirkens klimaaftryk og biodiversitet på kirkegårdene.

Flere og flere øjne hviler på folkekirkens mange jorder og potentialet heri, og ikke uden grund. Klimatiltag i de danske landskaber er fortsat genstand for stor politisk opmærksomhed, som blandt andet har udmøntet sig i den grønne trepartsaftale vedtaget i november 2024 med en række konkrete målsætninger. Landskabet skal forandres til noget bedre, noget med færre negative klimateffekter og i højere grad i den retning, som naturen selv ville have gjort det. Med marker spredt over hele landet kan de mange jorder under folkekirken være det kit, der binder det grønne danmarkskort og andre naturarealer sammen.

Også kommuner, konsulenter, leverandører og embedsmænd i stat og kommuner, der arbejder med arealplanlægning i den ene eller anden forstand, har fået øjnene op for folkekirkens jorder og hvordan vi på tværs af både fysiske og organisatoriske skel kan hjælpe hinanden med at afhjælpe de fælles klima- og miljøproblematikker. Det viste sig tydeligt med åbningen af GIS-kortet over folkekirkens jorder i september sidste år, som gav anledning til en strøm af henvendelser fra forskellige eksterne aktører, herunder mange kommuner. Derfor var det oplagt og glædeligt, at vi i juni 2024 indgik samarbejde med Danmarks Miljøportal om også at gøre de klima- og miljørelevante data om folkekirkens jorder tilgængelige på Miljøportalen, en webtjeneste, som benyttes dagligt af mange professionelle på området. De to værktøjer er med til at vise potentialer og bane vej for samarbejder mellem kommuner, provstier, menighedsråd og andre. Dataene i de to værktøjer er i efteråret blevet opdateret med nye 2023-areal-opgørelser fra Aarhus Universitet.

I Folkekirkens Grønne Omstilling arbejder vi fortsat for løsninger, der tager hensyn til både miljø- og klimavenlig arealforvaltning, den lokale økonomi og de gode vilkår for menighedens liv og vækst. I de mange henvendelser vi har modtaget fra både dagblade og tv-stationer, er det dejligt at kunne pege ud til de mange dygtige lokale menighedsrådsmedlemmer, der har fået lejlighed til at vise deres gode tiltag frem på bl.a. DR, TV2 News, TV2 Øst, TV2 Kosmopol, TV2 Syd, TV2 Østjylland, og i en lang række landsdækkende, trykte medier m.m. Det kan du læse mere om med henvisninger til konkrete cases, udsendelser og artikler i afsnittet Medieomtaler 2024.

Og senest er de nyvalgte menighedsråd trådt til. Måske kan den nye menighedsrådsperiode og det nye år fungere som afsæt for nye grønne visioner, mål og tiltag også lokalt. Ikke i stedet for det øvrige menighedsrådsarbejde, men som en naturlig bestanddel af forvaltningen af kirkens ressourcer og dagligdag i stort og småt. En bedre måde at gøre tingene på, simpelthen. Der er i hvert fald ingen tvivl om, at man som menighedsrådsmedlem kan være med til at gøre en lokal forskel for miljø og klima. Det kan være gennem samarbejde med blomsterhandlerne om, at buketter til kirkegården gøres komposterbare, eller at der anlægges lokale kompostløsninger på kirkegården. Måske skal fyret skiftes, eller reglerne for affaldssortering skal have friske øjne, så de faktisk efterleves. Måske skal retningslinjerne for indkøb ses efter i sømmene. Der er mange steder, man kan tage fat.

I 2024 er også udviklet en transportpolitik, som er taget i brug i stiftsadministrationerne. Her er fokus på adfærdssændringer og aktiv stillingtagen til, hvordan man transporterer sig bedst og mindst klimabelastende i de enkelte situationer – og hvorvidt de fysiske møder altid er nødvendige.

Det er fortsat vigtigt for Folkekirkens Grønne Omstilling at arbejde med at understøtte de lokale enheder. I foråret 2024 har vi afholdt temaaftener om grøn omstilling i yderligere 3 af landets stifter. i forlængelse af de 6 i 2023. Aftenerne er planlagt og afviklet i samarbejde med distriktsforeninger, provstiudvalg, grønne stiftsråd med flere.

2024 har også budt på frugtbare strategidrøftelser med blandt andre Landsforeningen af Menighedsråd, Provsteforeningen og alle biskopper og kontorchefer. Med disse har vi planlagt, hvordan, hvordan vi fremover kan understøtte og tilpasse de mange og meget forskellige lokale behov for bistand til grøn omstilling.

Med et godt grundlag, et stærkt og engageret bagland og dygtige samarbejdspartnere fortsætter vi arbejdet i Folkekirkens Grønne Omstilling. For der er stadig et stort arbejde, der skal gøres. Den grønne omstilling er krævende, forpligtende, og den tager tid og koster penge. Så lad os fortsat, som samlet folkekirke, holde fast i, at vi vil, og vi gør det – sammen. Tak for interessen og det store engagement i arbejdet. God læselyst.

*Jesper Rønn Kristiansen,
Projektleder i Folkekirkens Grønne Omstilling*

Afrapportering for Folkekirken Grønne Omstilling Fase 3 - 2024

Analyse og prioritering af indsatser

De fem overordnede arbejdsfelter fra programbeskrivelsen sammen med de fire strategiske indsatser, der blev vedtaget af styregruppen til strukturering af indsatsen, danner fortsat rammen for projektarbejdet.

Gennem den store mængde viden og de mange erfaringer, der er gjort i løbet af projektarbejdet, viser det sig dog også, at omstilling i folkekirken er mere kompleks end som så. Det er nødvendigt i praksis at opdele arbejdsfelterne yderligere for at kunne arbejde målrettet hermed.

Det gælder f.eks. arbejdsområdet energiforbrug. Det har indtil nu dækket alt det bygningsrelaterede, hvor fokus netop har været på forbruget af energi. Undersøgelsen af folkekirkenes klimaaftryk viser dog tydeligt, at en stor mængde CO₂-udledning stammer fra bygningsarbejde som renovering, vedligehold, nedrivning, nybyg og/eller nyanskaffelser til bygningerne. Disse ting er mindre relateret til energiforbruget og mere til indkøb og forbrug af klimatunge byggematerialer. Energi og bygninger er derfor områder, der både overlapper, men som fremover også har brug for særskilte arbejdsindsatser for at arbejde mod effektive reduktioner på området.

De fire strategiske indsatser fremgår af skemaet i figur 1 sammen med en opsummering af de væsentligste aktiviteter inden for hvert af indsatsområderne.

Fem arbejdsfelter: Fire strategiske indsatser:	 1. Kirkens jorder Klima- og miljøeffekterne af folkekirkens jorder, inkl. kirkegårde, skal forbedres	 2. Energiforbrug CO₂-udledning fra energiforbruget i folkekirkens bygninger skal reduceres	 3. Affald Klima- og miljøeffekterne af folkekirkens affald skal forbedres	 4. Indkøb & Transport Klima- og miljøeffekterne ved indkøb og transport i folkekirken skal forbedres	 5. Inspiration og samskabelse Folkekirkens arbejde med den grønne omstilling skal inspirere det omgivende samfund
Baseline/ Kortlægning af folkekirkens klimaaftryk	Klimaregnskab for folkekirken og kortlægning af kirkegårdenes biodiversitet: Dataindsamling gennemført efteråret 2023. Resultater er publiceret i to rapporter og i et digitalt overblik samt lanceret på et webinar i foråret 2024. Indsigter fra kortlægningens resultater bruges løbende til at underbygge og prioritere de øvrige indsatser, herunder på folkekirkensgrønneomstilling.dk og i webinarer om "grønne indkøb till kirken" i efteråret.				
Kurser og kompetenceudvikling	Webinarer om grøn omstilling i folkekirken: Der er afholdt 2 webinarer i løbet af 2024. Temaaftener i stifterne: I 2024 er afholdt temaaften om grøn omsstilling i yderligere 3 stifter, så der i alt er afholdt 9 temaaftener. Sidste temaaften afholdes efter stiftsrådets ønske primo 2025. Kurser, årsmøder mv.: Projektgruppen deltager løbende med oplæg og workshops, bl.a. ifm. Kirkegårdskonferencen, LAM's årsmøde, provstisekretærernes årsmøde, Naturmødet m.fl.				
Håndbog: Grøn omstilling i folkekirken	Folkekirkensgrønneomstilling.dk er under kontinuerlig udarbejdelse som en digital håndbog og vidensbank. Her findes information, vejledning, værktøjer og konkrete eksempler. De fem arbejdsfelter har hver deres dynamiske indholdssektion, som løbende udbygges med materialer og cases/konkrete eksempler fra det lokale. Interaktivt GIS-kort: Kort over folkekirkens arealer er gjort tilgængelig på den fællesoffentlige platform Danmarks Miljøportal, der sammen med en lang række miljødata er tilgængelig for offentlige og private aktører. Baggrundsdata er blevet opdateret fra 2019-tal til 2023-tal. Digitalt overblik over klimaaftryk: På det digitale dashboard, der blev udviklet ifm. kortlægningen af folkekirkens klimaaftryk og biodiversitet på kirkegården, kan man blive klogere på CO₂-udledning både for de lokale sogne og provstier, for stifterne og for folkekirken på nationalt plan.				
Strategiske samarbejder	Strategiske samarbejder pågår løbende i hele projektperioden – internt og eksternt. Der er etableret gode samarbejdsrelationer med eksempvis Klimaskovfonden, Dansk Naturfredningsforening, WWF Verdensnaturfonden, Gate 21 og en række kommuner og aktører, der alle har fokus på tværinstitutionelle løsninger af klima- og miljøudfordringerne.				

Figur 1: Arbejdsfelter, strategiske indsatsområder og aktiviteter

Succeskriterier

For at sikre, at arbejdet med grøn omstilling i folkekirken udvikles og forankres i blivende initiativer, er der i projektets programbeskrivelse opstillet en række succeskriterier. Kriterierne er inddelt efter projektets faser. Det kan bemærkes, at enkelte punkter fra fase 2 blev igangsat allerede i fase 1, og flere er fortsat i gang. De oprindelige succeskriterier fra programbeskrivelsen er blevet konkretiseret i takt med projektarbejdet. På den måde kan erfaringer og prioriteringer indarbejdes hen ad vejen og indsatserne måles på en måde, der giver mening. Af samme årsag er ordlyden opdateret i enkelte sætninger og afspejler nu i højere grad de to ben, projektet står på og afhænger af: Dels at der udvikles og formidles viden, metoder og redskaber til hele organisationen, dels at folkekirkens lokale aktører – herunder menighedsråd, provstier og stifter – griber disse ressourcer og derudfra former egne strategier og handleplaner at gå videre med. Det lokale ejerskab af den grønne dagsorden er fortsat afgørende. **Herunder gennemgås succeskriterierne for fase 1 (2021-2022), fase 2 (2023) og fase 3 (2024)**

Fase 1: Succeskriterier	Konkretisering Hvad, Hvorfor	Status
1: At der er afholdt en opstartskonference for alle interessenter.	Inspirationskonference afholdt 16. maj 2022. 700 deltagere. Forankring af Folkekirkens Grønne Omstillings formål hos alle interessenter.	Gennemført
2: At der er lavet en kortlægning af "startpunktet". Hvad er status i sogne, provstier, stifter og fællesfondsinstitutioner inden for de fire fagspecifikke målsætninger?	I forbindelse med denne opgave stod det hurtigt klart, at det var nødvendigt med et forprojekt for at sikre metodeafklaring til den landsdækkende kortlægning. Konsulentvirksomheden NIRAS vandt udbuddet og gennemførte i efteråret 2022	Gennemført
	Styregruppen behandlede forprojektets resultater og det videre arbejde relateret til den landsdækkende kortlægning på styregruppemøder i vinteren 2022-23. I august 2023 blev underskrevet kontrakt med Provice ApS som vandt EU-udbuddet af hovedprojektet.	Gennemført
	Kortlægning af folkekirkens klimaftryk og biodiversitet på kirkegårdene blev gennemført i sidste halvdel af 2023 og offentliggjort i april 2024.	Gennemført

3: At styregruppen har godkendt indikatorer samt ambitiøse, realistiske og målbare mål inden for hver af de overordnede målsætninger. Det kan både være effektmål og aktivitetsmål; det afhænger bl.a. af nationale aftaler og krav og resultatet af den indledende kortlægning.	Styregruppen behandler indikatorer på styregruppemødet d. 2. marts 2023. Der lægges op til, at folkekirken følger de gældende nationale retningslinjer for de forskellige områder.	Gennemført
4: At alle stiftsråd, provstiudvalg og menighedsråd har modtaget skabelon for udvikling af grønne strategier og handleplaner samt vejledning til, hvordan arbejdet med skabelonen og handleplanen implementeres videre ***	Til Landsforeningen af Menighedsråds årskonference d. 11. juni 2022 udviklede og afholdt Folkekirkens Grønne Omstilling en workshop med værktøjer til at igangsætte strategiarbejde med grøn omstilling. Denne workshop er også afholdt i Distriktsforeningen af Menighedsråd i København. I sommeren 2022 blev afholdt en række workshops med fokus på strategiarbejde bl.a. på Landsforeningen af Menighedsråds årsmøde, provstiudvalgskonference etc. Der er i 2023 og 2024 afholdt temaaftener for 9 ud af 10 stifter. Her igangsættes og forankres strategiarbejdet yderligere blandt provstier og menighedsråd. På de stiftsvis temaaftener afholdes som fast element en workshop, hvor deltagende menighedsråd, provstiudvalg, stiftsråd etc. får præsenteret og udleveret skabelon/værktøj og vejledning til udvikling af strategi og lokale handleplaner for grøn omstilling.	Igangsat 2022
5: At styregruppen har godkendt en kommunikationsplan samt en plan for inddragelse af interessenter.	Kommunikationsstrategi + plan for interessentinddragelse sikrer strategisk kommunikation, som understøtter projektets overordnede formål. Planlægningen pågår løbende.	Gennemført
6: At der er lavet en offentlig afrapportering af fase 1 med forslag til evt. justering af de næste faser.	Afrapportering 2022	Gennemført

Fase 2 (2023): Succeskriterier	Konkretisering Hvad, Hvorfor	Status
7: At der er vedtaget en konkret handleplan for den første målsætning (om jorderne) og godkendt en skabelon for arbejdet med de efterfølgende handleplaner. *	Den handleplan, der blev udviklet for jordindsatsen, er afprøvet, godkendt af styregruppen og kan med fordel bruges som model for de øvrige indsatsområder med de variationer, der naturligt vil være fra emne til emne.	Gennemført
8: At der er udviklet værktøjer til hjælp for provstiudvalg og menighedsråd, f.eks. til at omsætte strategier til handleplaner. *	Hjemmesiden folkekirkensgrønneomstilling.dk opbygges som en digital håndbog og rummer en række værktøjer til at omsætte strategi til praksis. Et eksempel på et værktøj er det digitale GIS-kort over folkekirkens jorder og muligheder for klima- og miljøvenlig arealanvendelse inspirationskataloget til at analysere og prioritere lokale muligheder for grøn omstilling.	Igangsat 2022 Pågår løbende
9: At der er udarbejdet inspirationsmateriale og afholdt inspirations-ture/-møder over hele landet/i alle stifter.	Projektgruppen afholdt i 2022 en lang række oplæg om grøn omstilling for både stiftsråd, provstiudvalgsmedlemmer, menighedsrådsmedlemmer og ansatte. Ligeledes har styregruppens medlemmer i mange forskellige sammenhænge hver især præsenteret og holdt oplæg om Folkekirkens Grønne Omstilling. I 2023 blev dette arbejde fortsat med vægt på de stiftsvise temaaftener, som er afholdt i 6 af stifterne. Yderligere 3 stiftsaftener er afholdt i 2024, og den sidste er efter stiftets eget ønske planlagt i foråret 2025.	Igangsat 2022
10: At der er lavet en offentlig afrapportering af fase 2 med forslag til eventuel justering af de næste faser.	Afrapportering 2023	Gennemført

Fase 3 (2024): Succeskriterier	Konkretisering Hvad, Hvorfor	Status
11: At styregruppen har godkendt en plan for opfølgning på de overordnede handleplaner.	Den godkendte handleplan for de fem målsætninger er for første projektperiode fokuseret på at afdække området og mulige veje fremad bl.a. via den fælles kortlægning. I en kommende projektperiode vil fokus være på opfølgning på de overordnede handleplaner.	Gennemført
12: At der er lavet værktøjer til brug for måling af aktiviteter og resultater, både til lokal brug og på overordnet niveau.	Der er udarbejdet to hovedværktøjer til måling af resultater: For folkekirkens jorder er det interaktive GIS-kort et værktøj, der med løbende opdateringer giver en aktuel status på anvendelsen af folkekirkens arealer. Udover at kortet kan anvendes som et planlægningsværktøj lokalt, giver det mulighed for at følge den samlede udvikling. I arbejdet med kortlægningen af folkekirkens klimaaftryk og biodiversitet på kirkegårdene er der udvalgt og udviklet metoder til at måle på aktiviteter og deres klimaaftryk samt for biodiversitet. På det digitale klimaoverblik (dashboard) kan resultaterne aflæses både på lokalt og overordnet niveau. Der er herudover udviklet et værktøj til estimering af CO ₂ -udledningerne fra stiftsadministrationernes persontransport som en del af en fælles transportpolitik.	Gennemført
13: At der er lavet den første opfølgende måling siden kortlægningen i fase 1, på alle niveauer i folkekirken.	Styregruppen har besluttet, at en opfølgende kortlægning skal gennemføres i en ny projektperiode. Den opfølgende kortlægning skal dokumentere effekten af gennemførte indsatser.	Afventer
14: At der er lavet en offentlig afrapportering af fase 3, med forslag til eventuel justering af fase 4.	Nærværende dokument Styregruppen behandler eventuelle justeringer af fase 4.	Gennemført

*Ordlyden er opdateret i 2023.

**Pkt. 4 samler de fhv. pkt. 4, 5 og 10.

Kortlægning af folkekirkens klimaaftryk og biodiversitet på kirkegårdene

En tydelig kurs for en målrettet og ambitiøs indsats

Klima- og biodiversitetskrisen er mere aktuel end nogensinde. Der er brug for, at hele samfundet – inklusive folkekirken – arbejder på at reducere klimaaftrykket. Folkekirken som samlet organisation ønsker at bidrage til samfundets grønne omstilling og dermed Folketingets mål om, at CO₂-udledningen i 2030 skal være 70 % lavere end udledningen i 1990.

For at vide, hvordan vi bedst bidrager, har vi brug for at kende vores udgangspunkt. Hvor er vi nu? Hvor skal vi hen herfra? Kortlægningen har derfor helt fra begyndelsen i 2022 været en vigtig brik i folkekirkens arbejde med grøn omstilling. Forud for den egentlige undersøgelse blev der gennemført et pilotprojekt i Aarhus Stift. Erfaringer og læringen fra pilotprojektet lagde grundstenene for metodevalg og fremgangsmåde til det store og omfattende arbejde i 2023, hvor der blev gennemført en kortlægning af folkekirkens klimaaftryk og biodiversiteten på kirkegårdene. Kortlægningens resultater kunne derfor blive præsenteret i 2024.

Resultaterne er med til at vise, hvor folkekirken står i dag, og hvilken vej, vi kan gå for at reducere CO₂-udledningen og forøge biodiversiteten. Det etablerer en fælles baseline, sætter retningen og peger på de konkrete indsatsområder, der vil gøre den største forskel.

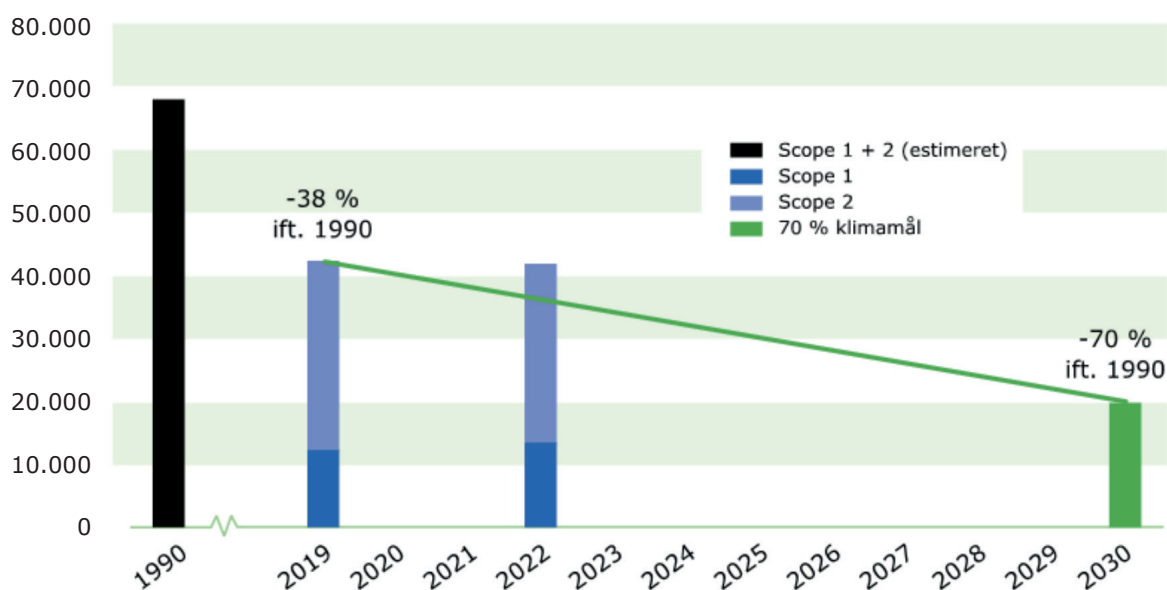
Formålet med kortlægningen var at skabe et fælles udgangspunkt, en baseline, for at arbejde videre med den grønne omstilling og gøre de mange indsatser og deraf følgende resultater målbare. Det skal derfor også ses som et måleværktøj, så folkekirken i 2030 også kan dokumentere indsatser og resultater i lyset af det nationale 2030-reduktionsmål på 70 % vedtaget med Klimaloven fra 2020. I lyset heraf er dokumenterbarheden og muligheden for at se og måle egne fremskridt og frugterne af arbejdet også en motiverende faktor i sig selv. Det giver retning for arbejdet.

Overordnet er kortlægningen med til at pege på, hvilke indsatser, der er allermest presserende for folkekirken. Og tallene fra rapporten taler deres tydelige sprog.

Set i forhold til det nationale 70 %-mål i 2030 er folkekirken bagud

Udledning af CO₂ fra folkekirkens energiforbrug

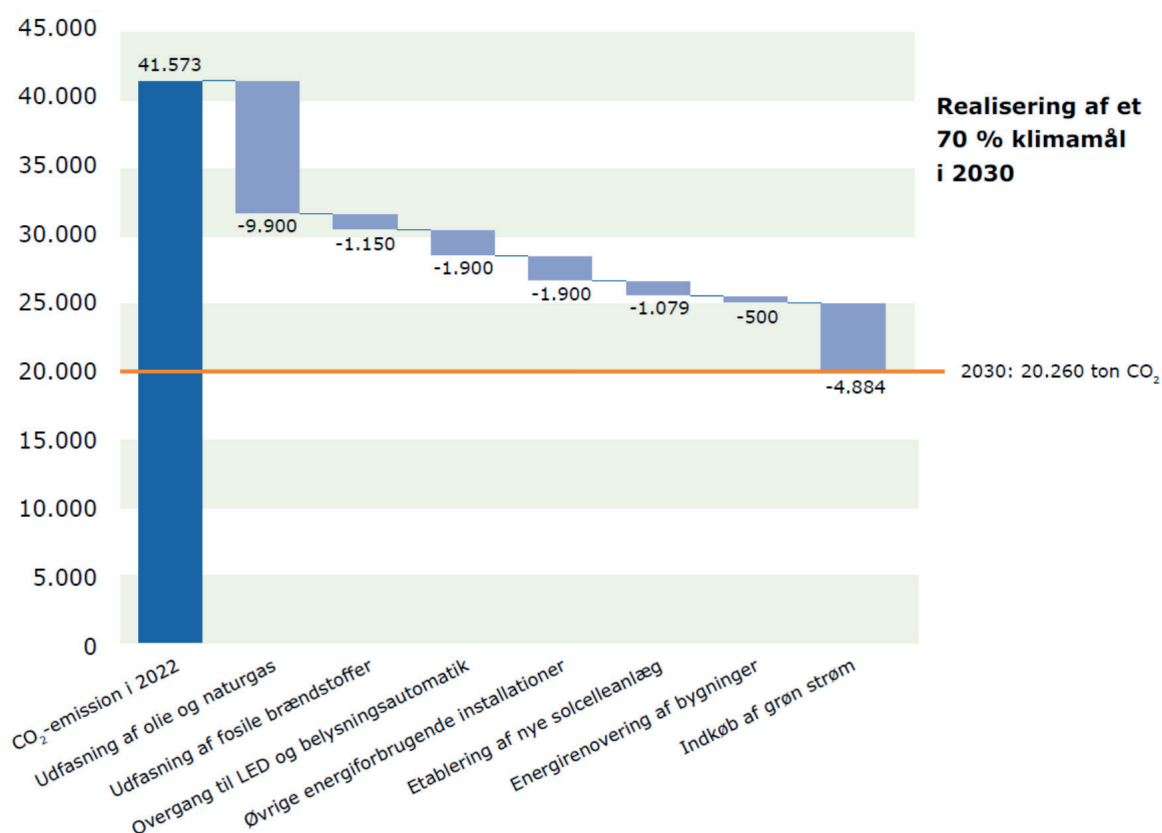
Søjlediagrammet viser et marginalt fald i CO₂ fra 2019 til 2022, som ligger langt under den nødvendige reduktionstakt på 2000 tons CO₂ årligt, hvis folkekirken skal nå en reduktion på 70 % i 2030. Det vil skulle indhentes i løbet af de kommende år.

Udviklingen fra 2019 til 2022 viser blot et marginalt fald i folkekirkens CO₂-udledning. Disse tal baserer sig på scope 1 og 2 i klimaregnskabet, der dækker udledninger fra energiforbruget. Der er behov for en reduktion på minimum 2000 tons CO₂ årligt, hvis folkekirken skal nærme sig en reduktion på 70 % i 2030 på linje med det nationale mål for Danmark. Dette understreger et klart behov for, at folkekirken trækker i arbejdstøjet, og at der også fra 2026 og frem er en samlet, målrettet og ambitiøs indsats, der går foran og baner vejen for de nødvendige lokale forandringer.

Udfasning af alle fossile brændsler (naturgas, olie, diesel, benzin og LPG-gas) i folkekirken vil bidrage med næsten halvdelen af de 70 %.

Årlig CO₂ - emission (ton)

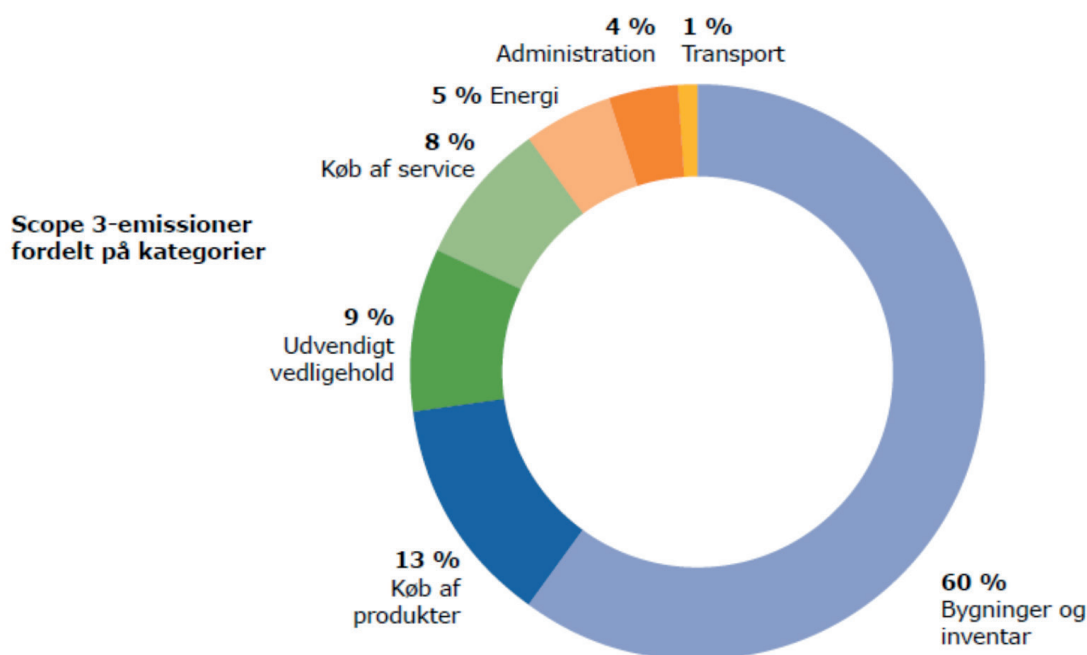

Figuren viser, hvordan forskellige tiltag kan bidrage til, at folkekirken kan reducere sin CO₂-udledning med 70 %. Udfasning af alle fossile brændsler bidrager med næsten 50 % af den nødvendige reduktion. El-besparelser med godt 25 %.

Den primære anbefaling til folkekirken er på den baggrund at have fokus på udfasning af fossile brændsler til især opvarmning. Dette er en presserende opgave for folkekirken, hvis bygningsmasse fortsat huser et stort antal olie- og gasfyr.

De suverænt største udledninger sker ifm. renovering, vedligehold, nedrivning og nybyggeri.

Udledninger, der ligger under Scope 3 i klimaregnskabet, dækker de indirekte udledninger, folkekirken medvirker til gennem køb af diverse produkter og services.

I 2022 var istandsættelse og vedligehold af bygninger, nybyggeri, køb af inventar m.v. årsag til 60 % af alle udledninger fra Scope 3 (Øvrige indkøb). Byggematerialer er særdeles klimabelastende over hele deres livscyklus, og der bør være et øget fokus på vedligehold og genanvendelse af materialer fremover. Det er et behov, der også afspejles i kommende lovgivning på bygningsområdet. På samme vis er det bygninger og vedligehold, der er den største post, når man ser på folkekirkens øvrige indkøb. Derudover var køb af produkter årsag til 13 %, udvendigt vedligehold 9 %, køb af services 8 %, og energi, administration og transport årsag til samlet 10 % af emissionerne.

Oversigt over Scope 3-udledninger fordelt på kategorier.
Fra pixirapport side 20.

Formidling og værktøjer

- **Webinar** med præsentation af de vigtigste resultater og anbefalinger samt introduktion til *dashboard*
- **Det grønne overblik: Digitalt 'dashboard'** med indsigt i landsdækkende og lokale CO₂-udledninger. Her kan man orientere sig i resultaterne – både ud fra de fælles beregninger af klimaaftryk og biofaktor samt mere specifikke beregninger for eget sogn
- **Pixi-rapport** med opsummering og forklaring af de vigtigste resultater fra undersøgelsen
- **Hovedrapport** med baggrund, metode og resultater fra undersøgelsen
- **Guide** til beregning af lokal *biofaktor*, et mål for biodiversitet på kirkegårde
- **Løbende formidling** og aktualisering af resultater gennem fakta og henvisninger i nyheds- og vidensartikler på hjemmeside, i det digitale nyhedsbrev og på øvrige webinarer om specifikke emner

”

At indfri et mål om 70 %-reduktion i 2030 er ambitiøst - men ikke urealistisk.

Det forudsætter opbakning og forståelse i hele folkekirken, hvor alle bidrager i det omfang, det er muligt.

Her er det vigtigt at bemærke, at de enkelte menighedsråd, provstier og stifter ikke har ens muligheder for at reducere CO₂-udledningen.

Fra "Folkekirkens klimaaftryk og biodiversitet på kirkegårde", pixiversion s. 8

Det var ikke muligt at inkludere en drivhusgasopgørelse for folkekirkens landbrugsjorder og naturarealer i klimaregnskabet. Uden tvivl er der dog også på det område et stort og uudnyttet potentiale for at sænke folkekirkens CO₂-aftryk. På folkekirkensgrønneomstilling.dk/jorder findes et omfattende materiale vedrørende miljø- og klimavenlig arealforvaltning af folkekirkens jorder.

Kortlægning af folkekirkens klimaaftryk: Presseomtale

- Ny hjemmeside viser, om sognene lever op til CO₂-reduktion på 70 procent, **Kirke.dk 15/4**
- Ny kortlægning af folkekirkens klimaaftryk skal styrke kampen mod vanetænkning, **Kirke.dk 18/4**
- Folkekirkens nye CO₂-regnemaskine har potentiale til mere end blot klimatiltag, **Kirke.dk 23/4**
- Folkekirken får stærkt redskab til at nå klimamål, **folkekirken.dk 18/4**
- Folkekirken vil være grøn og har kortlagt sine klimasyndere, **Altinget 18/4**
- Eksperter kalder folkekirkens nye klimarapport for mangelfuld og tragisk, **Kristeligt Dagblad 18/4**
- Folkekirken vil være grøn og har kortlagt sine klimasyndere, **Positivenyheder.dk, 21/4**
- Folkekirken gør for første gang klimaregnskabet op: Så meget synder de, **Klimamonitor 18/4**
- Kæmpe klimakortlægning afslører, hvor der kan gøres en grøn forskel, **Landsforeningen af menighedsråd, 17/4**
- Danish Lutheran Green Quality – **Den Evangelisk-Lutherske kirke i Italien, 19/4**
- Folkekirken vil være klimavenlig. Men 4 ud af landets 10 stifter bevæger sig i den forkerte retning, **Kristeligt Dagblad 25/4**
- Folkekirkens grønne potentiale er blevet kortlagt, **Herning Folkeblad, 27/4**
- Styregruppe i folkekirken: Ud med fyret og ind med grøn indstilling, **Kristeligt Dagblad 30/4**

Fokus: Energi og varmekilder i folkekirkens bygninger

Resultaterne fra kortlægningen af folkekirkens klimaaftryk taler sit tydelige sprog og har gjort det endnu mere presserende at arbejde med folkekirkens energiforbrug. Herunder særligt brugen af fossile energiformer som olie og gas. Folkekirkens bygninger og hvordan de drives har altså en afgørende betydning for folkekirkens CO₂-udledning. Her er tale om et stort reduktionspotentiale – og et tilsvarende stort ansvar for at handle på denne viden.

Folkekirkens CO₂-udledning kan reduceres med ca. 10.000 tons årligt ved at udfase olie og gas til opvarmning. Det svarer til ca. en fjerdedel af folkekirkens samlede udledning fra energiforbruget.

Olie- og gasfyr i folkekirken

Der findes ikke en enkelt, fuldstændig opgørelse af antallet af olie- og gasfyr i folkekirkens bygninger. Baseret på en opgørelse fra BBR-registret var der i 2023 i alle typer bygninger på folkekirkens arealer ca. 1.602 varmeanlæg. Disse er fordelt ligeligt mellem olie- og gasfyr. Det faktiske tal er forventeligt lavere, da BBR-registret næppe er fuldstændigt opdateret. Ser man alene på kirkerne, lyder et skøn fra folkekirkens klima-, varme- og energikonsulent Poul Klens Larsen, at mellem 100 og 200 kirker i dag er opvarmet af et oliefyr og mellem 300 og 400 kirker af gasfyr.

Tallene efterlader folkekirken og de mange lokale menighedsråd med en stor og vigtig opgave. Opgaven med at udfase de mange fossile opvarmningskilder er både omkostningstung og kompleks, men ikke desto mindre vigtig. **I netop denne indsats findes et væsentligt potentiale for dels at opnå en besparelse både økonomisk og på klimaudledningen samt at sikre en bedre komfort i og bevaring af folkekirkens bygninger.**

En kompleks og tidskrævende indsats

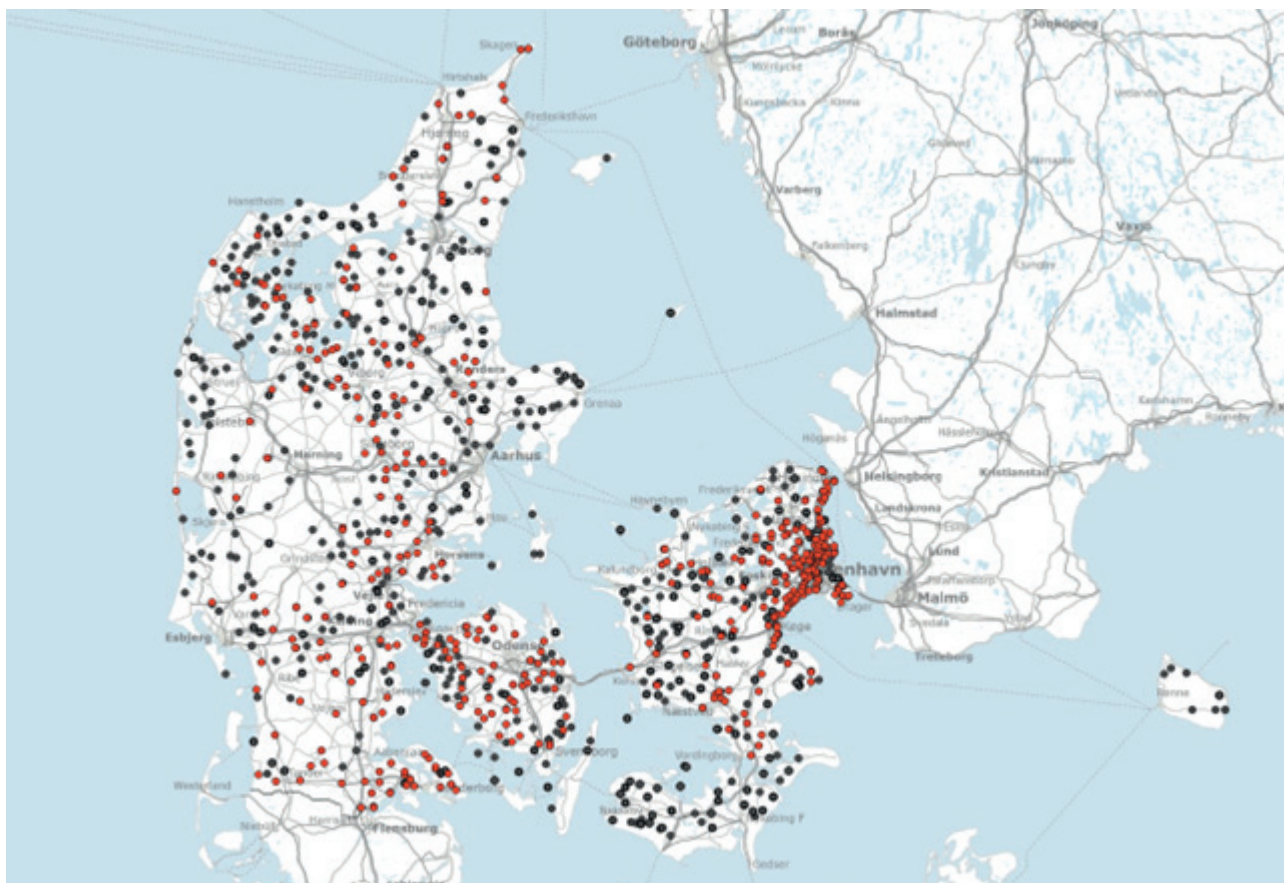
Mange steder har man i folkekirken for længst gennemført energigennemgange, iværksat energioptimering af bygninger, og udfasningen af fossile varmekilder er også begyndt. Der skal bygges videre på de gode erfaringer, der er høstet indtil nu, og sættes fart på omstillingen, så alle kommer med. Det er stadig et langt og sejt træk, der kræves.

FGO understøtter allerede arbejdet bl.a. ved:

- At sætte bygninger og energi på programmet på temaaftener og andre arrangementer
- Udbygning af guides og cases på folkekirkensgrønneomstilling.dk
- Politisk arbejde for opdatering af det lovmæssige grundlag og mulighed for støtteordninger

Som en del af indsatsen det kommende år vil FGO bl.a. arbejde med:

- Webinarer med fokus på udfasning af de fossile opvarmningskilder
- Fortsat udbygning af informationsmaterialer og vejledning på hjemmesiden, herunder ved at dele de bedste erfaringer fra sogne/provstier der allerede er godt i gang
- Understøttelse af lokale indsatser i provstierne

Et danmarkskort viser med data fra BBR 2023, hvordan der i kirkebygninger over hele landet er røde prikker (gasfyr) og sorte prikker (oliefyr).

Fokus: Folkekirkenes jorder

For langt størstedelen af folkekirkens 8.500 ha landbrugsjord gør det sig i dag fortsat gældende, at de bortforpagtes til konventionelt landbrug.

Driften af folkekirkens jorder er et højaktuelt emne, både for menighedsrådene selv at forholde sig til, men også i den offentlige debat, hvor opmærksomheden i stigende grad er rettet mod folkekirkens mange jordbesiddelser og hvordan de håndteres.

I løbet af 2023 arbejdede Folkekirkens Grønne Omstillings dybdegående med emnet for at tilvejebringe solid viden og information til menighedsrådene om deres muligheder for mere klima- og miljøvenlig arealanvendelse. Foruden fyldige vejledninger, en webinarække om emnet, vejledninger til love, regler og finansiering med videre, udmøntede indsatsen sig i et interaktivt GIS-kort over alle folkekirkens jorder, som blev modtaget med stor interesse både internt i folkekirken og blandt eksterne aktører, herunder offentlige myndigheder, el- og vandselskaber og øvrige interessenter.

Siden da har emnet blot taget yderligere fart og fået øget opmærksomhed og er blevet endnu mere aktuelt, ikke mindst i kraft af den grønne trepartsaftale. Aftalen indebærer blandt andet, at 250.000 hektar dansk jord skal omlægges til skov, og 140.000 hektar af danske lavbundsgrunde skal udtages af landbrugsdrift. Det er et større puslespil, der skal gå op. Her har folkekirken med sine ca. 537 jordejende menighedsråd mulighed for at spille ind og lade kirkejorderne være det kit, der er med til at binde de store arealer sammen.

GIS-værktøj: Opdatering af datagrundlaget i kortet

For at give overblik og skabe bevidsthed om folkekirkens arealer, og ikke mindst som et konkret arbejdsredskab til at identificere muligheder og begrænsninger for arealanvendelsen, blev i 2023 i samarbejde med Plancenter Aalborg udviklet et GIS-kort med data om folkekirkens jorder. Kortværktøjet er åbent og tilgængeligt for offentligheden, og både virksomheder, forsyningsselskaber og kommuner med interesse i arealanvendelse og -planlægning har henvendt sig i den forbindelse. Siden GIS-kortets lancering i september 2023 har der været en stor interesse både internt i folkekirken og fra eksterne aktører.

I november 2024 blev de bagvedliggende data for GIS-kortet over folkekirkens arealer opdateret til den seneste opgørelse fra 2023 udarbejdet af Aarhus Universitet. Dermed viser kortet et helt aktuelt overblik over arealerne, samtidigt med at der rettet op på de indrapporterede fejl og mangler fra den tidligere version af kortet, som var fra 2019. FGO arbejder løbende på at holde kortgrundlaget aktuelt og samle op på eventuelle fejl og mangler som bliver indrapporteret af brugerne.

Det opdaterede kort er både tilgængeligt på Miljøportalen og på folkekirkens eget GIS-kort.

Samarbejde med Danmarks Miljøportal

I 2024 har kortet fortsat modtaget stor interesse, ikke blot internt i folkekirken men også med mange henvendelser fra eksterne aktører, herunder en række kommuner fra hele landet, som tænker folkekirken med i den kommunale planlægning.

På den baggrund indgik FGO i foråret 2024 et samarbejde med Danmarks Miljøportal om at udstille kortmaterialet på deres platform Danmarks Arealinformation. Hermed udvides mulighederne, så alle interesserede kan finde og benytte kortet sammen med en lang række øvrige miljødata, og f.eks. benytte det til vurdering af muligheder for omlægning, planlægning mv.

Samarbejdet muliggør i endnu højere grad at f.eks. kommuner og private aktører kan understøtte de lokale menighedsråd i omstillingen af deres arealer og indtænke folkekirkens arealer i den større omlægning af Danmarks arealer.

Værktøjsskassen, for såvel folkekirken selv som for eksterne aktører, er dermed godt forsynet med mulighederne for at screene og danne sig overblik over mulighederne i lokalområdet. På den måde kan vi i fællesskab løfte den store opgave med at omlægge til mere miljø- og klimavenlig, grøn og ansvarlig forvaltning af jorderne.

Om GIS-kortet over folkekirkens jorder

Via kortets forskellige lag, som kan slås til og fra, opnås indsigt og overblik i data om bl.a.

- jordernes placering
- eventuelle økologiske naboer
- beskyttede områder ved drikkevandsboringer
- kulstofrige lavbundsgrunde
- business case-potentiale for forpagtning til opsætning af solceller (afstand til tilslutningspunkter)
- områder hvor skovrejsning er uønsket jf. lokalplaner
- særlige fredninger omkring kirker (herunder kirkebyggelinjer, Exner-fredninger, indsichts- og udsichtslinjer etc.)

Alle materialer findes via folkekirkensgrønneomstilling.dk
folkekirkensgrønneomstilling.dk

Lokale solstrålehistorier

Naturprojekt ved Jungshoved Kirke

Hjemmehørende arter og græssende kvæg skal bidrage til at genoprette naturområdet omkring Jungshoved Kirke på Sydsjælland. Jungshoved menighedsråd og Allerslev menighedsråd står bag projektet med den fælles kirkejord i samarbejde med WWF Verdensnaturfonden.

Læs: [Stort naturområde på folkekirkens jord ved Jungshoved](#) | [Folkekirkens Grønne Omstilling](#)

For første gang skal Folkekirkens arealer danne ramme om et større naturgenopretningsprojekt. Omkring Jungshoved Kirke er der i dag landbrugsjord og tilgroede arealer, men det vil det lokale menighedsråd sammen med WWF Verdensnaturfonden ændre på. I fremtiden skal 11 hektar være vild natur, vådområder skal genetableres, og kvæg skal græsse på området. Formålet med projektet er at skabe bedre betingelser for biodiversiteten og levesteder for en række fuglearter og insekter.

Opstarten af naturprojektet ved Jungshoved trak over 40 presseomtaler på både lokale og landsdækkende medier, herunder bl.a. P4 Sjælland, TV2 Øst, Berlingske, BT og Kristeligt Dagblad samt LandbrugsAvisen med flere. Se bl.a.:

<https://www.berlingske.dk/danmark/kirkes-landbrugsjord-omdannes-for-foerste-gang-til-stort-natuomraade>

[Kirkes landbrugsjord omdannes for første gang til stort naturområde](#) | [Berlingske](#)
[WWF går sammen med lokal kirke om det første naturgenopretningsprojekt på Folkekirkens arealer](#) | [WWF Verdensnaturfonden](#)

Jungshoved Kirke.
Foto: Jonas Lysholdt Ejderskov

Kirkeminister indvier ny kirkeskov ved Vallensbæk

Foto:
Nicky Persson

3. juni 2024 indviede minister for byer og landdistrikter, kirkeminister og minister for nordisk samarbejde Morten Dahlin ny kirkeskov ved Vallensbæk. Vallensbæks borgmester samt styregruppeformand for Folkekirkens Grønne Omstilling, biskop i Helsingør Stift Peter Birch medvirkede også. Læs mere om projektet og se billeder:

Kirkeministeren indvier Vallensbæk Kirkeskov | Folkekirkens Grønne Omstilling

Skov- og naturprojekter

Et stigende antal menighedsråd vælger at udtage kirkens landbrugsarealer fra drift og i stedet plante skov eller iværksætte andre naturprojekter.

- I 2024 blev der i alt plantet 45 ha skov på folkekirkens jord og etableret 11 ha øvrig natur.
- I perioden 2022 – 2024 har Klimaskovfonden givet tilsagn om støtte og rejst skov på 95 ha folkekirkelige jorder fordelt på 14 forskellige skovprojekter
- Herudover er der i perioden 2015-2024 plantet godt 93,5 ha skov på folkekirkens arealer med anden støtte, herunder fra private fonde, kommuner m.fl. Det præcise omfang er ukendt for FGO, da der ikke er indberetningspligt om sådanne tiltag.
- Se flere detaljer om de mange skovprojekter på kortet på denne side.

Kurser og kompetenceudvikling

Der er fortsat efterspørgsel og behov i folkekirken for rådgivning og vejledning til, hvordan man kan gribe den grønne omstilling an. Folkekirkens Grønne Omstilling arbejder med indsatser henvendt til både menighedsråd, kirkefunktionærer, provstiudvalg og stifter. Gennem webinarer, temaaftener, kurser etc. klædes målgrupperne på til at tage fat og gå fremad i den grønne omstilling lokalt.

I 2024 er der fortsat blevet afholdt webinarer for folkekirkens folkevalgte, for kirkefunktionærerne og øvrige interesserede. Formatet er brugervenligt og levende, og der er mulighed for at få svar på spørgsmål til emnet. Skulle man være forhindret i at deltage i webinarer, mens det finder sted, gøres alle optagelser tilgængelige på hjemmesiden efterfølgende, hvor mange benytter sig af muligheden for at se eller gense materialet. Det betyder også, at nyvalgte menighedsråd stadig kan drage nytte af alle de gode webinarer, der blev afholdt i løbet af 2022 og 2023 om emner, der fortsat er relevante for arbejdet i kirkernes grønne omstilling. Temaer for webinarerne varierer fra meget specifikke emner med en snæver interessegruppe til bredt appellerende emner. Dermed henvender webinarerne sig til forskellige grupper i folkekirkens organisation, hvilket også betyder, at der naturligt vil være et stort spænd i, hvor bredt et specifikt emne appellerer.

Foto: Nicky Persson

Webinar:

Folkekirkens klimaafttryk og biodiversitet på kirkegårde

17.04.24

Præsentation af resultaterne fra den landsdækkende kortlægning af folkekirkens klimaafttryk og biodiversitet på kirkegårde samt introduktion til det såkaldte dashboard, det digitale overblik over folkekirkens klimaafttryk lokalt og på landsplan.

Med biskop og formand for Folkekirkens Grønne Omstilling, Peter Birch. Thomas Løvholt fra Provice, som har udført undersøgelsen og klimaregnskabet.

Webinar:

Bæredygtige indkøb til kirken

24.09.24

Om den del af folkekirkens CO2-udledning, der stammer fra indkøb af diverse produkter, og gode råd til, hvordan kirkens indkøb bliver mere bæredygtige.

Med Rikke Dreyer, chefkonsulent hos Miljømærkning Danmark og Jonatan Haslund-Gjerrild, projektmedarbejder i Folkekirkens Grønne Omstilling.

Om webinarerne

- Alle webinarerne kan ses via folkekirkensgrønneomstilling.dk/webinarer
- Fra 2022-2024 er i alt afholdt 11 webinarer
- I alt siden webinarernes opstart i oktober 2022 har der været sammenlagt 2751 tilmeldte til webinarerne. Heraf er 1533 unikke deltagere. Det vil sige, at omkring 45 % af deltagerne er tilbagevendende og har deltaget i mere end ét webinar.
- Størstedelen af deltagerne er ansatte eller frivillige i folkekirken.
- De fire mest populære webinarer har været "Spar på energien i kirken", "Har din kirke tjek på affaldet?", "Folkekirkens klimaaftryk og biodiversitet på kirkegårdene" og "Biodiversitet på kirkegården", som alle har haft mellem 350 og 450 tilmeldte.

Optagelser af webinarerne er tilgængelige via
folkekirkensgrønneomstilling.dk/webinar

Temaaftener i stifterne

I løbet af 2023, 2024 og 2025 inviterer Folkekirkens Grønne Omstilling i samarbejde med aktører fra stiftsråd, provstiudvalg og Landsforeningen af Menighedsråds distriktsforeninger til temaaften om grøn omstilling i hvert af landets 10 stifter. Temaaftenerne har det dobbelte formål at inspirere til handling og gøre deltagerne i stand til at udarbejde egne handlingsplaner på det grønne område.

Planlægningsgrupperne sammensættes af medlemmer af stiftsråd, provstiudvalg, Landsforeningen af Menighedsråds distriktsforeninger samt lokale ildsjæle. Denne sammensætning skaber lokal forankring af arbejdet med grøn omstilling og er med til at sikre aftenen størst mulig relevans for deltagerne.

I 2023 blev der afholdt temaaftener i seks stifter. I 2024 er der afholdt temaaftener i tre stifter. I marts 2025 afholdes den sidste temaaften i Fyens Stift. Temaaftenerne henvender sig til stiftsråds-, provstiudvalgs- og menighedsrådsmedlemmer og, alt efter de valgte temaer, også til ansatte i folkekirken.

Stifter besøgt i 2024

Viborg Stift – 9. april 2024 – 97 tilmeldte

- Mere biodiversitet på kirkegårde
- Miljø- og klimavenlig arealforvaltning af folkekirkens jorder

Aarhus Stift – 10. april 2024 – 118 tilmeldte

- Biodiversitet på kirkegården
- Bæredygtigt vedligehold og byggeri

Haderslev Stift – 18. april 2024 – 112 tilmeldte

- Energi og varmeoptimering
- Grøn omstilling på kirkegården
- Miljø- og klimavenlig arealanvendelse af folkekirkens jorder

Deltagerne siger bl.a.:

”Inspirationskataloget er en god start til at finde grønne tiltag”

”Flot gået af oplægsholderne med humor og relevans og god pædagogik”

”Det var et dejligt arrangement!”

”Tak for en dejlig aften. Vi hørte mange gode ideer, som motiverer til mere”

Skabeloner og værktøjer til strategi og handling

Deltagere i temaaftenerne præsenteres for forskellige emner og mulige grønne indsatser inden for grøn omstilling. Gennem en workshop introduceres de til værktøjer, der skal understøtte stifternes visioner, provstiernes strategier og menighedsrådenes handleplaner for grøn omstilling.

Temaaftenernes indhold

Aftenens program består typisk af to overordnede dele:

1. Fagoplæg

- Typisk behandles to overordnede temaer på en temaaften. Populære temaer er energioptimering, biodiversitet, arealforvaltning og grønne indkøb.
- Gennem faglige oplæg præsenteres deltagerne for bæredygtige muligheder inden for de valgte temaer.
- Oplæggene giver inspiration til handling med konkrete eksempler fra lokale og/eller nationale grønne initiativer.
- Fagoplæg holdes af Folkekirkens Grønne Omstilling, eksterne eller folkekirkelige konsulenter eller andre ressourcepersoner og suppleres ofte af lokale foregangseksempler og solstrålehistorier.

2. Workshop

På workshoppen får deltagerne en introduktion og vejledning til det vigtige inspirationskatalog over grønne tiltag, der skal tjene som værktøj til udarbejdelse af strategier og handleplaner for grøn omstilling i både menighedsråd og i provstiudvalg.

Inspiration og samskabelse

Både i og uden for folkekirken er samarbejdet om de gode løsninger essentielt. Folkekirkens Grønne Omstillings samarbejde med kommuner, organisationer, universiteter og andre er vigtige grundsten i det fælles arbejde med klimamål og grøn omstilling.

De strategiske samarbejder er givtige og med til at sikre en høj kvalitet i den viden og de materialer, der frembringes og videreformidles. Ikke mindst kan vi ved at række ud, og selv tage imod udstrakte hænder, være med til at inspirere det omgivende samfund og vise folkekirken frem som en seriøs medspiller i den grønne omstilling.

Det udmønter sig i blandt andet projektsamarbejder, indlæg og oplæg på tværs af organisatoriske skel og gennem arrangementer på offentlige møder som eks. Klimafolkemødet i Middelfart og ved indvielser af eks. skov- og naturprojekter på kirkejorder.

Øvrige oplæg og arrangementer i 2024

I 2024 har Folkekirkens Grønne Omstilling foruden webinarer og temaaftener deltaget i en lang række fysiske arrangementer med oplæg og/eller almen deltagelse, hvoraf kan nævnes bl.a.:

- Møde med Folketingets kirkeordførere. 26. november
- Konference om cirkulær økonomi i det offentlige "Circular Economy Beyond Waste". 20. november
- Oplæg ved Tænketanken Perspektiv. 19. november
- Energibyernes arbejds møde; netværk af kommuner samlet i Horsens Kommune. 6. november
- Grøn Kirkes årskonference 1. november
- Landsforeningen af Menighedsråds bestyrelsesmøde. 29. oktober
- Bispemøde. 22. oktober
- Provstisekretærenes årsmøde. 3. oktober
- Landemode Lolland-Falsters Stift. 2. oktober
- Opstart af naturprojekt på Jungshoved med WWF, 25. september
- Maribo Domprovsti. 4. september
- Klimafolkemødet i Middelfart. 29. - 31. august
- Indvielse af Vallensbæk Kirkeskov. 3. juni
- Landsforeningen af Menighedsråds Årsmøde. 31. maj – 2. juni
- Naturmødet i Hirtshals. 23. – 25. maj
- Kirkegårds konference. 7. marts

Klimafolkemødet 2024

Grafik med reklame for folkekirkens arrangement på Klimafolkemødet i Middelfart d. 30/8 2024. Billeder af de medvirkende: Politiker Lars Chr. Lilleholt, biskop Peter Birch, formand for Landsforeningen af Menighedsråd Anton Pihl og moderator Paula Larrain.

I mange af landets 1600 menighedsråd er man ved at sætte skub under den grønne omstilling. Men kan det frivillige initiativ nedefra løfte opgaven? Det var et af de spørgsmål, der blev rejst, når folkekirken i form af biskop Peter Birch samt formand for Landsforeningen af Menighedsråd Anton Pihl gik i debat med Lars Christian Lilleholt, folketingsmedlem for Venstre, for at diskutere kirkens rolle i klimakampen. Fredag d. 30. august kl. 13 trådte de tre op på Klimafolkemødets fællesscene, hvor Paula Larrain tog kyndig hånd om debatten som moderator med skarpe vinkler på emnet.

Medvirkende:

Folketingsmedlem, kirkeordfører og fhv. energi, forsynings- og klimaminister Lars Christian Lilleholt
Biskop og styregruppeformand for Folkekirkens Grønne Omstilling Peter Birch
Formand for Landsforeningen af Menighedsråd Anton Pihl
Journalist og forfatter Paula Larrain (moderator)

Omtale ifm. Klimafolkemødet:

- Kirken, klimakampen, traditionerne og trepartsaftalen - LokalNyt Middelfart 22/8
- Her er fem debatter, du ikke må misse på Klimafolkemødet - klimamonitor.dk 28/8 2024
- Klimafolkemødet skal diskutere skov på folkekirkens jorder - Kirke.dk 27/8 2024

Overblik - medieomtaler 2024

Foruden de mange omtaler ifm. kortlægningen af folkekirkens klimaaftryk, omlægningen af stort areal ved Jungshoved Kirke og Klimafolkemødet findes her et udpluk af øvrige medieomtaler og -medvirkender i 2024.

Radio, TV og podcast

- **P1 Morgen 21/11: Skal Folkekirken omlægge al sin landbrugsjord til natur?**
Med formand Peter Birch. *(Spol hen til 1:38 inde i programmet)*
- **TV2 Østjylland 17/10: Blandt landets største jordejere: Nu skal pladsen bruges til noget nyt** *(temaet begynder 5:10 minutter inde)*
Tilhørende artikel: Blandt landets største jordejere: Nu skal pladsen bruges til noget nyt
- **TV2 News d. 15/9: Interview med Jesper Rønn Kristiansen**
- **TV2 Syd: Indslag i 19:30-nyhederne d. 10/9, 11/9 og 12/9:**
 - **Folkekirken som jordejer** *(temaet begynder 8:30 minutter inde)*
 - **Har folkekirken en særlig forpligtelse til at passe på skaberværket?**
(temaet begynder 7:27 minutter inde)
 - **Folkekirken og den sidste olie** *(temaet begynder 15:08 minutter inde)*
- **TV2 ØST 23/8: Kirker sløjfer landbrugsjord**
- **TV2 Kosmopol 13/8: Folkekirker siger farvel til landbruget og planter skov i stedet**
- **Radio4 podcast 13/1: Vildspor – af Videnslyd – med Rasmus Ejrnæs. Interview med Jesper Rønn Kristiansen**

Artikler

- **JyllandsPosten 9/2: Folkekirken vil omlægge landbrugsjord til fri natur:**
"Kirken skal ikke bure sig inde og leve som i det forrige århundrede"
- **Grøn Teknik 12/2: Folkekirken vil omlægge landbrugsjord til fri natur**
- **Altinget 26/2: Biskop erstatter biskop som formand for Folkekirkens Grønne Omstilling**
- **Altinget 28/2: Folkekirken vil bidrage til et grønnere landbrug:**
"Kirken har et ansvar som landets tredjestørste jordbesidder"
- **Kirke.dk 6/3: Projektleder: Stil op til menighedsrådet, og gør noget godt for biodiversiteten**
- **Kirke.dk 7/5: Stifter skal have bæredygtig transportpolitik**
- **Klimamonitor 18/8: Danmarks tredjestørste jordbesidder dropper landbrug**
(På top 2 over 'Mest læste' på Klimamonitor over en hel uge)
- **LandbrugsAvisen 16/8: Stigende tendens: Kirker dropper landbrug og planter klimaskove i stedet**
- **Effektivt Landbrug 21/8: Medie: Flere folkekirker dropper nu landbrug**
- **Altinget 21/8: Biskop: Folkekirkens fremtid skal først og fremmest være grøn. Det kræver svære, men nødvendige valg.**
- **Licitationen – Byggeriets dagblad 22/8: Stigende tendens: Kirker dropper landbrug og planter "klimaskove" i stedet**
- **TV2 10/9: Kirken ejer en stor del af Danmark – og de er bagud i klimakampen**
- **TV SYD 10/9: Kirken har en magt, de færreste kender til**
- **TV SYD 11/9: Kirkerne skal gå forrest i klimakampen, mener ekspert**
- **TV SYD 12/9: Kirkens fyr skal have den sidste olie**
- **Altinget 13/9: Folkekirkens grønne initiativtagere vil have gransket benspænd for klimaomstillingen**
- **Kristeligt Dagblad 18/11: Skal folkekirken passe på Guds skaberværk eller sin egen økonomi? Skov på kirkens jord kan ikke altid svare sig**
- **Kirke.dk 6/11: Folkekirkens Grønne Omstilling advarer: Kunstig intelligens modarbejder klimaindsats**
- **Weekendavisen 13/12: Guds land(brug)**
- **Lolland-Falsters Folketidende 23/12: Svarer til hundredvis af fodboldbaner: Se, hvor meget jord sognene på Lolland-Falster ejer**

Vejen frem

Folkekirken Grønne Omstilling vil fortsat arbejde med, hvordan vi taler om grøn omstilling, men i ligeså høj grad arbejde for en generel grøn indstilling til tingene. En indstilling til at ville være og forvalte på en bedre måde. En indstilling, som også kan indebære, at økonomi ikke kun tænkes i kroner og ører, men også de omkostninger, vores beslutninger har for klima og miljø – for os selv og vores medmennesker, i sidste ende.

2025 er "slutspurten" i denne første projektperiode, men den grønne omstilling i folkekirken er kun lige begyndt. Også politisk hviler øjnene i stigende grad på folkekirken. Opgaverne og strammere lovgivningsmæssige krav bliver ikke færre i de kommende år. Grundige analyser af udfordringer, tendenser, lovgivning m.m. for at optegne vejen frem og lægge en målrettet kurs mod de større CO₂-reduktioner og mere bæredygtige måder at drive folkekirke på.

Der er lagt mange frø i jorden, der er analyseret og afdækket vilkår og veje, knaster, udfordringer og muligheder. Vi ved med tal fra den landsdækkende kortlægning, hvor vi står, og hvor der er brug for at lægge kræfterne. For kræfter skal der til.

Her er det vigtigt, at folkekirken fortsat holder fanen højt og fortsætter, så frøene kan spire, vokse og så vi kan høste frugterne af de mange initiativer, der er påbegyndt. Det er spurten frem mod 2030, der er vigtig at have for øje nu – det år, det øvrige samfund refererer til i klimamålsætningerne. En særdeles vigtig årrække ligger foran os, og med hjælp og vejledning og en fælles kurs kan folkekirken nå langt på det grønne område og i realisering af det store potentiale, der ligger i folkekirkens mange ressourcer og ansvarsområder.

FOLKEKIRKENS
GRØNNE OMSTILLING